

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Για να απαντήσει κανείς στο ερώτημα, ποιος είναι ο ρόλος των διανοούμενων της εποχής μας, πρέπει να έχει διευκρινίσει τι εννοεί με τον όρο "διανοούμενος".

Συνήθως προϋποθέτουμε ότι ένας διανοούμενος πρέπει να είναι ένας άνθρωπος μορφωμένος. Όμως κάθε μορφωμένος δεν είναι και διανοούμενος. Από τον διανοούμενο δεν περιμένει κανείς απλώς να έχει πλούσιες γνώσεις, να είναι καλλιεργημένος ή να κατέχει μια ειδικότητα. Γιατί ο διανοούμενος είναι, όπως δηλώνει και η λέξη, ένας άνθρωπος, που διανοείται κι αυτό σημαίνει, ότι είναι ένας άνθρωπος, που δεν δέχεται τα πράγματα, όπως του προσφέρονται, αλλά τα περνά μέσ' από τη δοκιμασία της δικής του διάνοιας — είναι με άλλα λόγια ένα πνεύμα κριτικό όχι μόνο σε ό,τι αφορά τους άλλους αλλά και σ' ό,τι αφορά τον εαυτό του.

Η κριτική στάση του διανοούμενου τον συνδέει με την διαμαρτυρία. Επειδή ασκώντας κριτική δεν συμβιβάζεται με τα καθιερωμένα, ο διανοούμενος επαναστατεί και διαμαρτύρεται. Το καθιερωμένο σε όλους τους τομείς μοιάζει να είναι ένα σύστημα προσαρμογής δοσμένο από πριν, που λειτουργεί σαν ένας μηχανισμός. Ο διανοούμενος στη δεδομένη περίπτωση αντιπροσωπεύει το πρόσωπο, που αντιστέκεται στον μηχανισμό των θεσμών. Η διαμαρτυρία του είναι μια στάση αρνήσεως, όμως αποτελεί προϋπόθεση για μια θετική αντιμετώπιση, γιατί αίρει την παθητική αδιαφορία, με την οποία οι μάζες δέχονται τα πράγματα.

Η κριτική στάση εξ άλλου προβαίνει μέσ' από μιαν *α π ό σ τ α σ η*. Σε μιαν εποχή σαν τη δική μας, που ο άνθρωπος δεν έχει σχεδόν άλλη εκλογή παρά μόνον ανάμεσα στο πνεύμα της συλλογικής συμπεριφοράς ή της απομόνωσης, το να πάρει κανείς απόσταση από τα πράγματα είναι δύσκολο: γιατί απόσταση αφ' ενός σημαίνει διάσταση προς την παθητική προσαρμογή, αφ' ετέρου όμως δεν σημαίνει και ρήξη με την πραγματικότητα.

Ο διανοούμενος έχει την δύναμη να αποσπάται από τα πράγματα — τις πολιτικές θέσεις, τις καλλιτεχνικές τεχνοτροπίες, τα αξιώματα της συμβατικής ηθικής, τους κοινωνικούς θεσμούς και τα λογής συνθήματα, όχι για να μείνει έξω από την πρακτική ζωή αλλά για να αναμετρηθεί μαζί της.

Η θέση του διανοούμενου μοιάζει κατά πολύ μ' εκείνη του Σωκράτη. Ξεχωρίζοντας από τους πολλούς δεν είναι ένας επαΐων*, δεν είναι ο ειδικός μιας τέχνης, αλλά αυτός, που ανοίγεται προς το όλον κινδυνεύοντας όμως να χαθεί μέσα στην αοριστία. Για να μη χαθεί μέσα στην αοριστία — την ανεύθυνη θεωρητικολογία — ο διανοούμενος σήμερα χρειάζεται πάνω απ' όλα μιαν *υ π ε υ θ ύ ν η π ε ρ ι σ υ λ λ ο γ ή*. Ο διασκορπισμός της εποχής μας δεν εμφανίζεται μόνο μέσα στην αύξουσα εξειδίκευση, αλλά και μέσα στην καταναλωτική συνείδηση του σημερινού ανθρώπου στη σχέση του με τα αγαθά, που του προσφέρονται στον τομέα της διαβίωσης ή της ψυχαγωγίας.

Για την περισυλλογή του αυτή, που είναι διπλή, δηλ. αφορά τα γύρω του και τον εαυτό του, ο διανοούμενος της εποχής μας έχει λοιπόν να παλέψει σκληρά. Η περισυλλογή του δεν είναι μια ασκητική φυγή, είναι μια υπεύθυνη

επαΐων· αυτός που αισθάνεται, καταλαβαίνει, ξέρει

περισυλλογή, που κατορθώνει να ξεπεράσει την επικαιρότητα και να προσδώσει στη στιγμή το βάθος της μνήμης και του σχεδιασμού. Τον διανοούμενον, αν είναι ζωντανός πνευματικός άνθρωπος, δεν τον ενδιαφέρει τόσο το παρελθόν και το μέλλον όσο το παρόν. Το παρόν είναι αυτό, μέσα στο οποίο δοκιμάζεται.

(Κώστα Π. Μιχαηλίδης, *Οικείωση και Αλλοτρίωση*, διασκευή)

- A.** Για την προετοιμασία μιας ομαδικής εργασίας στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, διάβασες το παραπάνω κείμενο. Να γράψεις μια περίληψη του κειμένου αυτού, με την οποία θα ενημερώσεις τα άλλα μέλη της ομάδας σου για το περιεχόμενό του (80-100 λέξεις).

Μονάδες 25

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο κείμενο αυτό ο συγγραφέας περιγράφει και αποσαφηνίζει το ρόλο του διανοούμενου στην εποχή μας. Είναι ένα άτομο χαρισματικό, με αυξημένο δείκτη ευαισθησίας που όλα γύρω του τα περνά από κριτικό φίλτρο. Αντιστέκεται στην παθητικοποίηση, υψώνει φωνή διαμαρτυρίας απέναντι στις μάζες. Αναμετράται συνεχώς με την πραγματικότητα, χωρίς να έρχεται σε ρήξη μ' αυτήν, καθώς οφείλει να στοχάζεται υπεύθυνα.

Κατ' αυτό τον τρόπο καθορίζει ουσιαστικά στάση ζωής χωρίς να αποστασιοποιείται απ' τα δρώμενα σηματοδοτώντας το παρόν και προσδίδοντάς του διαχρονικότητα.

- B1.** Να αναπτύξετε σε 60-80 λέξεις το νόημα του παρακάτω αποσπάσματος του κειμένου: **"Ο διασκορπισμός της εποχής μας δεν εμφανίζεται μόνο μέσα στην αύξουσα εξειδίκευση, αλλά και μέσα στην καταναλωτική συνείδηση του σημερινού ανθρώπου στη σχέση του με τα αγαθά, που του προσφέρονται στον τομέα της διαβίωσης ή της ψυχαγωγίας."**

Μονάδες 5

- B2** **"Συνήθως προϋποθέτουμε ... ή της ψυχαγωγίας."** Για κάθε παράγραφο του αποσπάσματος αυτού να γράψετε έναν πλαγιότιτλο.

Μονάδες 5

- B3.** Να γράψετε από ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις με τη σημασία που έχουν στο κείμενο: **περισυλλογή, συμβιβάζεται, αοριστία, διαμαρτυρία, ενδιαφέρει, διάνοια.**

Μονάδες 6

- B4.** **ψυχαγωγία, τεχνοτροπίες:** Να σχηματίσετε τέσσερις νέες σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας για καθεμιά από ένα (διαφορετικό κάθε φορά) συνθετικό των παραπάνω λέξεων.

Μονάδες 4

B5. όμως, ή, γιατί, αλλά (το πρώτο του κειμένου), **με άλλα λόγια**: Ποια νοηματική σχέση εκφράζει η χρήση καθεμιάς από τις παραπάνω λέξεις στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου;

Μονάδες 5

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

B 1.

- Η τεχνολογική έξαρση οδήγησε σε μια συνεχώς αυξανόμενη εξειδίκευση σε όλους τους τομείς της ζωής, που αποτελεί αδήριτη πραγματικότητα.
- Η αύξηση των αγαθών ενέτεινε την πίστη στον υλικό ευδαιμονισμό, αναπτύσσοντας καταναλωτική συνείδηση στο σύγχρονο άνθρωπο.
- Το άτομο κατά συνέπεια αποστασιοποιείται από τα πνευματικά αγαθά, δίνοντας έμφαση στο «έχειν» και όχι στο «είναι», αλλοτριώνεται, επέρχεται σύγχυση, κατακερματισμός της προσωπικότητας, ο άνθρωπος διασκορπίζεται.

B 2.

§ «Συνήθως... τον εαυτό του».

Πλαγιότιτλος: Αποσαφήνιση του όρου «διανοούμενος».

§ «Η κριτική στάση... τα πράγματα».

Πλαγιότιτλος: Η αντίδραση του διανοούμενου απέναντι στην παθητικότητα.

§ «Η κριτική στάση... με την πραγματικότητα».

Πλαγιότιτλος: Η απόσταση ως προϋπόθεση ορθής κριτικής.

§ «Ο διανοούμενος... μαζί της».

Πλαγιότιτλος: Ο στόχος του διανοούμενου.

§ «Η θέση... της ψυχαγωγίας».

Πλαγιότιτλος: Ο υπεύθυνος σκεπτικισμός του διανοούμενου ως εφόδιο στην ανοηματικότητα της εποχής μας.

B 3.

Συνώνυμα

περισυλλογή:

συμβιβάζεται:

αοριστία:

διαμαρτυρία:

ενδιαφέρει:

διάνοια:

στοχασμός

συμφιλιώνεται

ασάφεια

αντίδραση, εναντίωση

απασχολεί

σκέψη

B 4.

Σύνθετες λέξεις

ψυχοφθόρος

διαγωγή

τεχνοκράτης

τροποποίηση

B 5. Όμως:

Ή:

Γιατί:

αντίθεση

διάζευξη, πρόσθεση

αιτιολόγηση

Αλλά: αντίθεση
Με άλλα λόγια: συμπέρασμα ή επεξήγηση

- Γ. Σας δίνεται η ευκαιρία, με αφορμή μια πολιτιστική εκδήλωση του σχολείου σας, να συναντήσετε έναν διανοούμενο. Ποιες σκέψεις σας θα του εκθέτατε σχετικά με το πώς πρέπει να συμβάλλει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που απασχολούν σήμερα τη νεολαία; (Να καταγράψετε τις σκέψεις σας αυτές σ' ένα δοκίμιο πειθούς 500-600 λέξεων, το οποίο θα του επιδώσετε κατά τη συνάντησή σας.)

Μονάδες 50

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Σε μια εποχή συνεχών ανακατατάξεων και ταχύτατων εξελίξεων, τα προβλήματα των νέων διογκώνονται και η συμβολή των πνευματικών ανθρώπων γίνεται επιτακτική.

Προβλήματα νέων:

- Επαγγελματικός προσανατολισμός, φόβος ανεργίας.
- Προσπάθεια προσαρμογής στο κοινωνικό περιβάλλον.
- Αναζήτηση ιδανικών, προτύπων, ηθικού προσανατολισμού.
- Ιδεολογική σύγχυση, απολιτικοποίηση.
- Επικοινωνιακή κρίση.
- Παιδεία και ολοκλήρωση προσωπικότητας.

Ο διανοούμενος οφείλει:

- Να μεταδίδει τη γνώση, την αλήθεια, την αρετή να οδηγεί τους άλλους στην ελευθερία, καταπολεμώντας την αμάθεια, τις προλήψεις, το δογματισμό.
- Να αποτελεί τον παιδαγωγό, το φρουρό της κοινωνίας με το να διδάσκει το νου και να κατεργάζεται το χαρακτήρα.
- Να οπλίζει την κοινωνία με έρεισμα, με νόημα, με σκοπό διαφωτίζοντάς την και καλλιεργώντας την ανθρώπινη ευαισθησία.
- Να μεταλαμπαδεύει αξίες σε μια εποχή που τα πάντα ξεφτίζουν, να δίνει υγιή πρότυπα αποτελώντας ο ίδιος πρότυπο βίου. Να διανοίγει νέους πνευματικούς – κοινωνικούς δρόμους αναδεικνύοντας τα προβλήματα και προσφέροντας λύσεις ή έστω την κατεύθυνση προς την επίλυσή τους.
- Να αποκαλύπτει, να ενεργοποιεί τη νεολαία και να γίνεται στο τέλος πνευματικός ταγός τους στην «επανάσταση» κάθε μορφής.

Ο πνευματικός άνθρωπος λοιπόν έχει ευθύνη όχι μόνο για ό,τι κάνει αλλά και για ό,τι δεν κάνει. Σε μια εποχή παγκοσμιοποίησης της γνώσης και διόγκωσης των προβλημάτων δε δικαιολογείται στείρος διανοουμενισμός και ελιτίστικη συμπεριφορά. Σήμερα περισσότερο από ποτέ χρειαζόμαστε μια συνειδητά διανοούμενη τάξη, μας χρειάζονται γενναίες, ελεύθερες και άγρυπνες συνειδήσεις.